

Konstytucja Ukrainy

Rozdział II

Prawa, wolności i obowiązki człowieka i obywatela

Art. 21. Wszyscy ludzie są wolni i równi w swojej godności i prawach. Prawa i wolności człowieka są niezbywalne i nienaruszalne.

Art. 22. Prawa i wolności człowieka i obywatela, zapewnione w niniejszej Konstytucji, nie stanowią listy zamkniętej.

Konstytucyjne prawa i wolności są gwarantowane i nie można ich uchylić.

Przy uchwalaniu nowych ustaw albo przy wprowadzaniu zmian do obowiązujących ustaw nie dopuszcza się ograniczania treści (istoty) i zakresu obowiązujących praw i wolności.

Art. 23. Każdy człowiek ma prawo do swobodnego rozwoju swojej osobowości, o ile nie narusza praw i wolności innych ludzi, oraz ma obowiązki wobec społeczeństwa, które zapewnia wolny i wszechstronny rozwój jego osobowości.

Art. 24. Obywatele mają jednakowe konstytucyjne prawa i wolności oraz są równi wobec prawa.

Nie mogą istnieć przywileje lub ograniczenia z powodu rasy, koloru skóry, przekonań politycznych, religijnych i innych, płci, pochodzenia etnicznego i społecznego, stanu posiadania, miejsca zamieszkania, z powodu języka czy z innych powodów.

Zapewnia się równość praw kobiety i mężczyzny:

- nadając kobietom równe z mężczyznami możliwości w działalności społeczno-politycznej i kulturalnej, w zdobyciu wykształcenia i przygotowania zawodowego, w pracy i wynagrodzeniu za nią;

- nadając specjalne prawa dotyczące ochrony pracy i zdrowia kobiet, ulgi emerytalne;

- tworząc warunki umożliwiające kobietom pogodzenie pracy z macierzyństwem;

- dając prawną ochronę, materialną i moralną, wspierającą macierzyństwo i dzieciństwo,

- wliczając w to płatne urlopy i inne ulgi dla kobiet brzemiennych i matek.

Art. 25. Obywatel Ukrainy nie może być pozbawiony obywatelstwa ani prawa do zmiany obywatelstwa.

Obywatel Ukrainy nie może być wydany za granice Ukrainy albo wydany innemu państwu.

Ukraina gwarantuje opiekę i ochronę swoim obywatelom przebywającym poza jej granicami.

Art. 26. Cudzoziemcy albo osoby nie posiadające obywatelstwa przebywające na Ukrainie zgodnie z prawem, korzystają z takich samych praw i wolności, a także ciążą na nich takie same obowiązki, jak na obywatelach Ukrainy, poza wyjątkami określonymi w Konstytucji, w ustawach lub w umowach międzynarodowych zawartych przez Ukrainę.

Cudzoziemcom lub osobom nie posiadającym obywatelstwa można przyznać azyl w trybie określonym ustawą.

Art. 27. Każdy człowiek ma niezbywalne prawo do życia.

Nikogo nie można samowolnie pozbawić życia. Obowiązkiem państwa jest bronić życia ludzkiego.

Każdy ma prawo do obrony własnego życia i zdrowia, życia i zdrowia innych ludzi — w wypadku bezprawnych zamachów na ich życie.

Art. 28. Każdy ma prawo do poszanowania swojej godności.

Nikogo nie można podać torturom, okrutnemu, nieludzkiemu lub, poniżającemu jego godność, traktowaniu i karaniu.

Żaden człowiek, bez dobrowolnie wyrażonej zgody, nie może być poddany eksperymentom medycznym, naukowym i innym.

Art. 29. Każdy człowiek ma prawo do wolności i nietykalności osobistej.

Nikogo nie można aresztować, zatrzymywać w areszcie bez uzasadnionego orzeczenia sądu wydanego na podstawie i w trybie określonym w ustawie.

W wypadkach niecierpiących zwłoki, w celu zapobieżenia lub przerwania przestępstwa, upoważnione ustawą organy mogą stosować zatrzymanie osób jako tymczasowy środek

zapobiegawczy, którego zasadność powinna być potwierdzona przez sąd w ciągu siedemdziesięciu dwóch godzin. Osobę zatrzymaną wypuszcza się niezwłocznie na wolność, o ile w ciągu siedemdziesięciu dwóch godzin od czasu zatrzymania, nie zostanie jej wręczona umotywowane postanowienie sądu dotyczące zatrzymania.

Każdy aresztowany albo zatrzymany powinien być niezwłocznie powiadomiony o podstawach aresztowania lub zatrzymania, poinformowany o przysługujących mu prawach i, od momentu zatrzymania, powinien mieć możliwość obrony osobiście oraz zapewnioną możliwość korzystania z prawnej pomocy obrońcy.

Każdy zatrzymany ma prawo w każdym momencie wnieść odwołanie od postanowienia o zatrzymaniu.

O aresztowaniu albo zatrzymaniu powinna być niezwłocznie powiadomiona rodzina aresztowanego lub zatrzymanego.

Art. 30. Każdemu gwarantuje się nienaruszalność mieszkania.

Wkroczenie do mieszkania lub do innego obiektu własności osoby w celu przeszukania lub nadzoru dopuszczalne jest jedynie na podstawie umotywowanego postanowienia sądu.

W wypadkach niecierpiących zwłoki, związanych z ratowaniem życia ludzi oraz mienia lub z bezpośrednim śledzeniem osób podejrzewanych o popełnienie przestępstwa, dopuszcza się inny, określony ustawą, tryb wkroczenia do mieszkania lub do innego obiektu będącego własnością osoby, w celu przeprowadzenia w nich oględzin i przeszukania.

Art. 31. Każdemu gwarantuje się tajemnicę korespondencji, rozmów telefonicznych, komunikacji telegraficznej i innej. Wyjątki są dopuszczalne tylko na podstawie postanowienia sądu wydanego na podstawie ustawy w celu zapobieżenia przestępstwu lub ustalenia prawdy w trakcie prowadzenia śledztwa w sprawie karnej, o ile nie można uzyskać informacji innymi sposobami.

Art. 32. Nie można ingerować w życie osobiste i rodzinne osób, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w Konstytucji Ukrainy.

Nie dopuszcza się zbierania, gromadzenia, wykorzystywania i rozpowszechniania informacji poufnej bez zgody osoby, której dotyczy, z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie, i wyłącznie w interesie bezpieczeństwa narodowego, pomyślności gospodarczej oraz praw człowieka.

Każdy obywatel ma prawo zapoznać się w organach władzy państwowej, organach samorządu lokalnego, urzędach i organizacjach z dotyczącymi go informacjami, o ile nie stanowią one tajemnicy państwowej albo innej tajemnicy chronionej ustawą.

Każdemu gwarantuje się prawo do postępowania sądowego w celu sprostowania nieprawdziwej informacji o jego osobie lub członkach jego rodziny oraz prawo żądania zaprzestania rozpowszechniania tych informacji. Każdemu gwarantuje się także prawa do odszkodowania za szkody materialne i moralne poniesione, w wyniku zbierania, gromadzenia, wykorzystania i rozpowszechniania tej nieprawdziwej informacji.

Art. 33. Z wyjątkiem ograniczeń określonych w ustawie, każdemu, kto przebywa na terytorium Ukrainy zgodnie z prawem, przysługuje wolność poruszania się, wolny wybór miejsca zamieszkania, prawo dobrowolnego opuszczenia terytorium Ukrainy.

Obywatel Ukrainy nie może być pozbawiony prawa do powrotu na Ukrainę w dowolnym czasie.

Art. 34. Każdemu gwarantuje się prawo do wolności myśli i słowa, do swobodnego wyrażania swoich poglądów i przekonań.

Każdy ma prawo do swobodnego zbierania, gromadzenia, wykorzystywania i do rozpowszechniania informacji ustnie, pisemnie lub w inny sposób, zgodnie z własnym wyborem.

Stosowanie tych praw można ograniczyć ustawą w interesie bezpieczeństwa narodowego, integralności terytorialnej lub porządku społecznego w celu zapobieżenia rozruchom lub przestępstwom, w celu ochrony zdrowia ludności, dobrego imienia albo praw innych ludzi, w celu zapobieżenia rozpowszechnieniu informacji, zdobytej poufnie, albo w celu utrzymania autorytetu i bezstronności wymiaru sprawiedliwości.

Art. 35. Każdy ma prawo do swobodnego wyboru światopoglądu i wyznania. Prawo to obejmuje wolność wyznawania jakiegokolwiek religii albo nie wyznawania żadnej, uprawiania bez przeszkód pojedynczo lub grupowo kultu i obrzędów rytualnych, prowadzenie działalności religijnej.

Stosowanie tego prawa może być ograniczone przez ustawę tylko w interesie obrony

porządku społecznego, zdrowia i moralności publicznej albo obrony praw i wolności innych ludzi.

Cerkiew i organizacje religijne na Ukrainie są oddzielone od państwa, a szkoła — od cerkwi. Żadna religia nie może być uznana za państwową lub obowiązującą.

Nikt nie może być zwolniony z obowiązków wobec państwa ani odmówić wykonywania postanowień ustaw z powodu przekonań religijnych. O ile wypełnienie obowiązku służby wojskowej pozostaje w sprzeczności z przekonaniem religijnym obywatela, wykonanie tego obowiązku może być zamienione na służbę alternatywną (niewojskową).

Art. 36. Obywatele Ukrainy mają prawo do zrzeszania się w partie polityczne i organizacje społeczne celem realizacji i ochrony swoich praw i wolności oraz w celu zaspokojenia interesów politycznych, ekonomicznych, społecznych, kulturalnych i innych, z wyjątkiem ograniczeń określonych w ustawie, z uwagi na interes bezpieczeństwa narodowego lub porządku społecznego, ochrony zdrowia ludności albo obrony praw i wolności innych ludzi.

Partie polityczne na Ukrainie pomagając w formułowaniu i wyrażaniu woli politycznej obywateli, biorą udział w wyborach. Członkami partii politycznych mogą być tylko obywatele Ukrainy. Ograniczenia członkostwa w partiach politycznych określa wyłącznie niniejsza Konstytucja i ustawy Ukrainy.

Obywatele mają prawo do zrzeszania się w związkach zawodowych w celu obrony swoich praw oraz interesów pracowniczych i socjalno-gospodarczych. Związki zawodowe są organizacjami społecznymi, które jednoczą obywateli związanych wspólnymi interesami według rodzaju działalności zawodowej. Związki zawodowe tworzy się bez uprzedniego zezwolenia, w wyniku swobodnej decyzji ich członków. Wszystkie związki zawodowe mają równe prawa. Ograniczenia w członkostwie związków zawodowych określa wyłącznie niniejsza Konstytucja i ustawy Ukrainy.

Nikogo nie można zmuszać do wstąpienia do jakiegokolwiek organizacji społecznej lub ograniczać w prawach z uwagi na przynależność lub nie należenie do partii politycznych albo organizacji społecznych.

Wszystkie organizacje społeczne są równe wobec prawa.

Art. 37. Zabrania się tworzenia i działalności partii politycznych oraz organizacji społecznych, których cele programowe albo działalność są ukierunkowane na likwidację niepodległości Ukrainy, zmianę siłą ustroju konstytucyjnego, pogwałcenie suwerenności i integralności terytorialnej państwa, zagrożenie jego bezpieczeństwa, bezprawne zagarnięcie władzy państwowej, propagandę wojny, przemocy, na rozpamiętanie wrogości etnicznej, rasowej, religijnej, zamach na prawa i wolności człowieka, zdrowie ludności.

Partie polityczne i organizacje społeczne nie mogą posiadać formacji paramilitarnych.

Nie dopuszcza się tworzenia i działalności struktur organizacyjnych partii politycznych w organach władzy wykonawczej lub sędziowskiej i w organach wykonawczych samorządu lokalnego, w formacjach wojskowych, a także w przedsiębiorstwach państwowych, w zakładach nauczania i innych państwowych instytucjach i organizacjach.

Zakaz działalności organizacji społecznej może nastąpić tylko w trybie sądowym.

Art. 38. Obywatele mają prawo brać udział w zarządzaniu sprawami państwa, w ogólnoukraińskich i lokalnych referendach, swobodnie wybierać i być wybieranymi do organów władzy państwowej i organów samorządu lokalnego.

Obywatele korzystają, na równych zasadach, z prawa dostępu do służby państwowej, a także do służby w organach samorządu lokalnego.

Art. 39. Obywatele mają prawo do zgromadzeń pokojowych — bez broni, i do zebrania, mityngów, pochodów oraz demonstracji, o przeprowadzeniu których zawiadamia się z wyprzedzeniem organy władzy wykonawczej lub organy samorządu lokalnego.

Ograniczenia w realizacji tego prawa można ustanowić sędziownie, zgodnie z prawem, i tylko w interesie bezpieczeństwa narodowego i porządku społecznego — w celu zapobieżenia rozruchom lub przestępstwom, w celu ochrony zdrowia ludności albo obrony praw i wolności innych ludzi.

Art. 40. Wszyscy mają prawo zwracać się indywidualnie lub zbiorowo, w formie pisemnej lub osobiście do organów władzy państwowej, organów samorządu lokalnego i do osób zajmujących stanowiska urzędowe oraz służbowe w tych organach, które są zobowiązane rozpatrzyć podania i udzielić odpowiedzi wraz z uzasadnieniem w terminie określonym w ustawie.

Art. 41. Każdy ma prawo władać, korzystać i rozporządzać swoją własnością, rezultatami swojej intelektualnej i twórczej działalności.

Tryb nabywania prawa własności prywatnej określa ustawa.

Obywatele dla zaspokajania swoich potrzeb mogą korzystać, zgodnie z ustawą, z obiektów własności państwowej lub komunalnej.

Nikogo nie można pozbawić, niezgodnie z prawem, prawa własności. Prawo własności prywatnej jest nienaruszalne.

Przymusowe wywłaszczenie dotyczące obiektów prywatnej własności można stosować tylko wyjątkowo w przypadkach koniecznych ze względu na interes społeczny, na podstawie i w trybie, określonym w ustawie oraz pod warunkiem uprzedniego i pełnego odszkodowania. Przymusowe wywłaszczenie takich obiektów z pełnym odszkodowaniem w terminie późniejszym, dopuszcza się tylko w warunkach stanu wojennego lub wyjątkowego.

Konfiskata mienia może nastąpić wyłącznie na podstawie orzeczenia sądu w przypadkach, rozmiarze i trybie, określonych w ustawie.

Korzystanie z własności nie może przynosić szkody prawom, wolnościom, i godności obywateli, interesom społeczeństwa, nie może pogarszać stanu środowiska i naturalnych właściwości ziemi.

Art. 42. Każdy ma prawo do prowadzenia działalności gospodarczej, o ile ustawa jej nie zabrania.

Ustawa ogranicza działalność gospodarczą deputowanych, funkcjonariuszy publicznych organów władzy państwowej i organów samorządu lokalnego.

Państwo zapewnia obronę konkurencyjności i działalności gospodarczej. Nie dopuszcza się wykorzystywania monopolistycznej pozycji na rynku, niezgodnego z prawem ograniczania konkurencji i nieuczciwej konkurencji. Rodzaje i zakres monopolu określa ustawa.

Państwo chroni prawa konsumentów, sprawuje kontrolę nad jakością i bezpieczeństwem produkcji we wszystkich rodzajach usług i prac, wspiera organizacje społeczne konsumentów.

Art. 43. Każdy ma prawo do pracy, obejmujące możliwość zdobycia środków na utrzymanie dzięki pracy, jaką dobrowolnie wybiera albo na jaką dobrowolnie się godzi.

Państwo tworzy warunki dla urzeczywistniania prawa do pracy, gwarantuje równe możliwości przy wyborze zawodu i rodzaju zajęcia, realizuje programy nauki zawodu, przygotowuje i dokształca kadry odpowiednio do potrzeb społeczeństwa.

Zabrania się korzystania z pracy przymusowej. Nie uważa się za pracę przymusową służby wojskowej albo alternatywnej (nie wojskowej), a także pracy lub służby, jaką wykonuje się na podstawie wyroku lub innej decyzji sądu albo zgodnie z ustawami o stanie wojennym i wyjątkowym.

Każdy ma prawo do pracy wykonywanej w należytych, bezpiecznych i zdrowych warunkach, do płacy zarobkowej, nie niższej niż minimalna wysokość wynagrodzenia określona w ustawie.

Zabrania się wykorzystywania pracy kobiet i nieletnich dzieci w pracach niebezpiecznych dla zdrowia.

Obywatelom gwarantuje się ochronę przed bezprawnym zwolnieniem.

Prawo do otrzymywania w terminie wynagrodzenia za pracę jest chronione ustawą.

Art. 44. Pracownicy mają prawo do strajku w celu obrony swoich interesów ekonomicznych i socjalnych.

Tryb realizacji prawa do strajku określa ustawa, biorąc pod uwagę konieczność zapewnienia bezpieczeństwa narodowego, ochrony zdrowia, praw i wolności innych ludzi.

Nikogo nie można zmuszać do uczestnictwa lub do nie uczestniczenia w strajku.

Zakaz strajku jest dopuszczalny tylko na podstawie ustawy.

Art. 45. Każdy pracownik ma prawo do wypoczynku.

Prawo to gwarantuje ustawowe dni cotygodniowego wypoczynku, a także corocznego płatnego urlopu, normy skróconego dnia pracy dla wyszczególnionych zawodów i wytwórczości oraz skróconego czasu pracy w nocy.

Ustawa określa maksymalną długość czasu pracy, minimalną długość wypoczynku i coroczny płatny urlop, dni wolne od pracy i święta, a także inne warunki realizacji tego prawa.

Art. 46. Obywatele mają prawo do opieki socjalnej. Obejmuje ono prawo do zabezpieczenia społecznego w razie pełnej, częściowej lub tymczasowej utraty zdolności do pracy, utraty żywiciela, bezrobocia z nie z własnej woli, a także z powodu starości i w innych

przypadkach, przewidzianych w ustawach.

Prawo to gwarantuje się poprzez powszechne i obowiązkowe, państwowe ubezpieczenie społeczne ze środków pochodzących ze składek ubezpieczeniowych obywateli, przedsiębiorstw, urzędów i organizacji, a także z środków budżetowych oraz innych źródeł zabezpieczenia społecznego; poprzez stworzenie sieci instytucji państwowych, komunalnych, prywatnych w celu opieki nad osobami niezdolnymi do pracy.

Emerytury, inne rodzaje socjalnych wypłat oraz zasiłków stanowiących podstawowe źródło utrzymania, powinny zapewniać poziom życia nie niższy niż minimum społeczne, określone w ustawie.

Art. 47. Każdy ma prawo do mieszkania. Państwo tworzy warunki, umożliwiające każdemu obywatelowi zbudowanie mieszkania, nabycie go na własność lub wynajęcie.

Obywatelom potrzebującym opieki społecznej, państwo oraz organy samorządu lokalnego przydzielają mieszkanie nieodpłatnie albo za przystępną dla nich opłatą, zgodnie z ustawą.

Nikogo nie można drogą przymusu pozbawić mieszkania, inaczej niż na podstawie orzeczenia sądu wydanego w oparciu o ustawę.

Art. 48. Każdy ma prawo do godnego poziomu życia dla siebie i swojej rodziny, w tym do wystarczających środków na jedzenie, ubranie i mieszkanie.

Art. 49. Każdy ma prawo do ochrony zdrowia, pomocy medycznej i ubezpieczenia zdrowotnego.

Ochronę zdrowia zapewnia się dzięki finansowaniu przez państwo odpowiednich programów społeczno-gospodarczych, zdrowotno-sanitarnych, sanatoryjnych.

Państwo tworzy warunki dla skutecznej i dostępnej dla wszystkich obywateli służby zdrowia. W państwowych i komunalnych instytucjach służby zdrowia udziela się bezpłatnej pomocy medycznej; nie można zmniejszyć istniejącej sieci takich instytucji. Państwo wspiera rozwój zakładów leczniczych wszystkich rodzajów własności.

Państwo dba o rozwój kultury fizycznej sportu, zapewnia dobry stan sanitarno-epidemiologiczny kraju.

Art. 50. Każdy ma prawo do przebywania w bezpiecznym dla życia i zdrowia środowisku oraz do wynagrodzenia za szkody poniesione w wypadku naruszenia tego prawa.

Każdemu gwarantuje się prawo swobodnego dostępu do informacji o stanie środowiska, jakości żywności i przedmiotów codziennego użytku, a także prawo do rozpowszechnienia takiej informacji. Nikt nie może utajnić takiej informacji.

Art. 51. Małżeństwo opiera się na dobrowolnym porozumieniu kobiety i mężczyzny.

Każdy z małżonków ma równe prawa i obowiązki w małżeństwie i w rodzinie.

Rodzice są zobowiązani utrzymywać dzieci do czasu osiągnięcia przez nie pełnoletności. Pełnoletnie dzieci są zobowiązane do opieki nad swoimi niezdolnymi do pracy rodzicami.

Rodzina, dzieciństwo, macierzyństwo i ojcostwo znajdują się pod ochroną państwa.

Art. 52. Dzieci mają równe prawa niezależnie od ich pochodzenia, a także od tego czy urodziły się w związkach oficjalnych czy też nieformalnych.

Wszelka przemoc wobec dziecka lub wykorzystanie go jest ścigane sędownie.

Utrzymanie i wychowanie sierot i dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej spoczywa na państwie. Państwo zachęca i wspiera dobroczynną działalność w dotyczącą do dzieci.

Art. 53. Każdemu przysługuje prawo do wykształcenia.

Ogólne wykształcenie średnie jest objęte powszechnym obowiązkiem szkolnym.

Państwo zapewnia: dostęp i bezpłatną opiekę przedszkolną, ogólne wykształcenie średnie, wykształcenie zawodowo-techniczne i wyższe w państwowych i komunalnych instytucjach nauczania; rozwój przedszkoli, wykształcenia średniego, pomaturalnego, zawodowo-technicznego, wyższego i podyplomowego, różnych form nauki; udzielanie stypendiów i ulg państwowych dla uczniów i studentów.

Obywatele mają prawo do bezpłatnego wyższego wykształcenia w państwowych i komunalnych instytucjach nauczania, do których są przyjmowani na zasadzie konkursu.

Obywatelom należącym do mniejszości narodowych gwarantuje się, zgodnie z ustawą, prawo do nauki w języku ojczystym lub nauki języka ojczystego w państwowych i komunalnych instytucjach nauczania albo w ośrodkach kultury narodowej.

Art. 54. Gwarantuje się swobodę twórczości literackiej, malarskiej, naukowej i technicznej, obronę własności intelektualnej, praw autorskich, interesów moralnych i

materialnych, jakie pojawiają się w związku z różnymi rodzajami działalności intelektualnej.

Każdy obywatel ma prawo do rezultatów swojej intelektualnej, twórczej działalności, której nikt nie może wykorzystywać ani rozpowszechniać bez jego zgody, z wyjątkiem wypadków określonych w ustawie.

Państwo wspiera rozwój nauki oraz nawiązanie przez Ukrainę stosunków naukowych z nauką światową.

Dziedzictwo kulturowe jest chronione prawem.

Państwo zabezpiecza gromadzenie pamiątek historycznych i innych obiektów, które posiadają wartość kulturową, podejmuje starania o sprowadzenia na Ukrainę skarbów kultury narodowej znajdujących się zagranicą.

Art. 55. Prawa i wolności człowieka i obywatela znajdują się pod ochroną sądów.

Każdemu gwarantuje się prawo zaskarżenia w sądzie decyzji, działań lub zaniechania działań organów władzy państwowej, organów samorządu lokalnego, osób pełniących funkcje publiczne i urzędowe.

Każdy ma prawo zwrócić się w obronie swoich praw do Pełnomocnika Rady Najwyższej Ukrainy do Praw Człowieka.

Każdy ma prawo, po wykorzystaniu wszystkich możliwości prawnych na Ukrainie, zwrócić się w obronie swoich praw człowieka i obywatela do odpowiednich międzynarodowych instytucji sądowych lub do odpowiednich organów organizacji międzynarodowych, których członkiem lub uczestnikiem jest Ukraina.

Każdy ma prawo bronić swoich praw i wolności przed zamachem na nie, wszelkimi środkami nie zakazanymi przez prawo.

Art. 56. Każdy ma prawo do odszkodowania, ze środków państwa lub organów samorządu lokalnego, za poniesione szkody materialne lub moralne, spowodowane niezgodnymi z prawem decyzjami, działaniami lub zaniechaniem działań organów władzy państwowej, organów samorządu lokalnego, osób funkcjonariuszy publicznych i urzędników tych organów, przy wykonywaniu przez nich swoich obowiązków.

Art. 57. Gwarantuje się każdemu prawo do zapoznania się z przysługującymi mu prawami i obowiązkami.

Ustawy i inne akty normatywne, które określają prawa i obowiązki obywateli, nie mają mocy prawnej, o ile nie zostały podane do wiadomości publicznej w trybie określonym w ustawie.

Art. 58. Ustawy i inne akty normatywne nie działają wstecz, z wyjątkiem wypadków, łagodzących lub uchylających odpowiedzialność jednostki.

Nie można odpowiadać za czyny, które w czasie ich popełnienia, nie były uznawane za niezgodne z prawem.

Art. 59. Każdy ma prawo do pomocy prawnej. W wypadkach przewidzianych ustawą, pomocy udziela się nieodpłatnie. Każdy dobrowolnie wybiera swojego obrońcę.

Adwokatura działa w celu zapewnienia prawa do obrony w przypadkach oskarżenia oraz przy rozstrzygnięciu spraw w sądach oraz w innych organach państwowych na Ukrainie.

Art. 60. Nikt nie jest zobowiązany do wykonywania zarządzeń i rozkazów o charakterze jawnie przestępczym..

Za wydanie i wykonanie jawnie przestępczego zarządzenia lub rozkazu ponosi się odpowiedzialność prawną

Art. 61. Nikt nie może być pociągnięty powtórnie do tego samego rodzaju odpowiedzialności prawnej za ten sam czyn.

Odpowiedzialność prawna ma charakter indywidualny.

Art. 62 Osobę uznaje się za niewinną popełnienia przestępstwa i nie może ona ponosić kary, dopóki jej wina nie zostanie dowiedziona w trybie przewidzianym w ustawie i potwierdzona skazującym wyrokiem sądu.

Nikt nie jest zobowiązany dowodzić swojej niewinności.

Oskarżenie nie może się opierać na dowodach, uzyskanych w sposób niezgodny z prawem, a także na domniemaniach. Wszystkie wątpliwości dotyczące winy oskarżonego tłumaczy się na jego korzyść.

W przypadku uchylecia wyroku sądu jako niezgodnego z prawem, państwo ponosi koszty za szkodę materialną i moralną, wyrządzoną bezpodstawnym oskarżeniem.

Art. 63. Nie ponosi się odpowiedzialności za odmowę składania zeznań lub wyjaśnień

dotyczących siebie, członków rodziny, bliskich krewnych, krąg których określa ustawa.

Podejrzany, oskarżony lub podsądny ma prawo do obrony.

Skazany korzysta z wszystkich praw człowieka i obywatela, z wyjątkiem ograniczeń, określonych w ustawie i nałożonych wyrokiem sądowym.

Art. 64. Konstytucyjne prawa i wolności człowieka i obywatela nie mogą być ograniczone, z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w Konstytucji Ukrainy.

W warunkach stanu wojennego lub wyjątkowego można ustanawiać inne ograniczenia praw i wolności z określeniem czasu trwania tych ograniczeń. Nie można ograniczać praw i wolności, przewidzianych w artykułach 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 niniejszej Konstytucji.

Art. 65. Obrona Ojczyzny, niepodległości i terytorialnej integralności Ukrainy, okazywanie szacunku symbolom państwowym jest obowiązkiem obywateli Ukrainy.

Art. 66. Każdy jest zobowiązany nie działać na szkodę środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz winien ponosić koszty wyrządzanych przez niego szkód.

Art. 67. Każdy jest zobowiązany płacić podatki i długi w trybie i wysokości, określonych w ustawie.

Wszyscy obywatele corocznie składają w urzędach podatkowych w miejscu zamieszkania deklaracje o swoim stanie majątkowym oraz o dochodach w minionym roku, w trybie określonym w ustawie.

Art. 68. Każdy jest zobowiązany bezwzględnie przestrzegać przepisów Konstytucji i praw Ukrainy, nie naruszać praw i wolności, czci i godności innych ludzi.

Nieznajomość prawa nie zwalnia od odpowiedzialności prawnej.

(Publikacja: 02-08-2002 Ostatnia zmiana: 08-11-2003)

Oryginał. (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,1664>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl